

ks. dr Eugeniusz Ziemann SCJ

Wyższe Seminarium Misyjne Księży Sercanów w Stadnikach

ORCID: 0000-0002-4623-0026

e-mail: eugenio@kr.onet.pl

<https://doi.org/10.4467/25443283SYM.24.012.22228>

ŻYCIE KONSEKROWANE W NAUCZANIU BP. WACŁAWA ŚWIERZAWSKIEGO

CONSECRATED LIFE IN THE TEACHINGS OF BISHOP WACŁAW ŚWIERZAWSKI

Abstrakt

Zagadnienie życia konsekrowanego zajmuje w działalności naukowej bp. prof. Wacława Świerzawskiego wyjątkowe miejsce. Ma ono związek z jego charyzmatem założycielskim instytutów świeckich i zgromadzenia zakonnego. Przekazana im duchowość i charyzmat oparte na radach ewangelicznych mają wartość uniwersalną w odniesieniu do każdej formy życia konsekrowanego wprowadzającego w relację z Chrystusem paschalnym, w dialektykę Jego krzyża i zmartwychwstania.

Słowa kluczowe:

konsekracja | posłuszeństwo | czystość | ubóstwo | instytut świecki

Abstract

The issue of consecrated life occupies a special place in the scientific activity of Bishop Prof. Wacław Świerzawski. It is related to his founding charism of secular institutes and religious congregations. The spirituality and charism handed down to them, based on the evangelical counsels, have a universal value for every form of consecrated life that introduces them to a relationship with the Paschal Christ, to the dialectic of his Cross and Resurrection.

Keywords:

Consecration | Obedience | Chastity | Poverty | Secular Institute

Wstęp

Życie konsekrowane jako stała forma poświęcenia się Bogu i Kościołowi jest realizowane w instytutach życia konsekrowanego: instytutach zakonnych, instytutach świeckich, w stanie dziewic, wdów i pustelników, a także w niektórych stowarzyszeniach życia apostołskiego. Do istotnych elementów teologicznych życia konsekrowanego należy całkowite oddanie się Bogu i Jego uwielbienie, troska o rozwój Kościoła w misji zbawiania świata, naśladowanie Chrystusa w mocy Ducha Świętego, profesja rad ewangelicznych lub ślub dziewictwa, dążenie do doskonałej miłości, głęboka łączność z misterium Kościoła przez miłość oraz świadectwo życia wartościami eschatologicznymi. Elementami kanonicznymi są zaś: erekcja przez kompetentną władzę, stałość, wolny wybór, zachowanie ślubowanych rad ewangelicznych lub więzów świętych oraz przestrzeganie prawa własnego ustanowionego przez instytut¹.

Każdą z form życia konsekrowanego charakteryzuje własny charyzmat, który określa ich misję w Kościele². Święty Jan Paweł II porównał stan życia konsekrowanego w Kościele do drzewa, które mając wiele gałęzi, tkwi swymi korzeniami w jednej Ewangelii i przynosi wspaniałe owo-

¹ Por. **M. DANILUK**, *Encyklopedia instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego*, Lublin 2000, s. 402-403.

² Por. **II SOBÓR WATYKAŃSKI**, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, Rzym 1964, 43, 46; *Kodeks prawa kanonicznego*, kan. 607 § 2; 603, 604, 731 (dalej: KPK z 1983).

ce³. Co więcej, ma w Kościele uprzywilejowane miejsce znajdujące się w samym centrum jego serca⁴.

Biskup prof. Wacław Świerzawski⁵ niemalże od samego początku swojej drogi kapłańskiej i naukowej, a następnie biskupiej dostrzegał ogromną wartość, którą kryje w sobie życie konsekrowane, będące darem Ducha Świętego dla Kościoła i świata. O znaczeniu tematyki życia konsekrowanego w działalności naukowej i duszpasterskiej Biskupa świadczą liczne publikacje z zakresu problematyki liturgicznej, homiletycznej i duchowej (66 książek oraz ok. 1300 artykułów), a także jego charyzmat założycielski, który zaowocował żeńskimi instytutami świeckimi – Wspólnotą Przenajświętszej Trójcy⁶ i Wspólnotą Chrystusa Kapłana,

³ Por. JAN PAWEŁ II, Adhortacja o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i w świecie *Vita consecrata*, Rzym 1996, 5 (dalej: VC).

⁴ Por. VC 6.

⁵ Wacław Józef Świerzawski urodził się 14 maja 1927 roku w Złoczowie w archidiecezji lwowskiej. W 1944 roku rozpoczął studia filozoficzne i teologiczne w Wyższym Seminarium Duchownym we Lwowie, przeniesionym od 1945 roku do Kalwarii Zebrzydowskiej. Tam w 1949 roku przyjął święcenia kapłańskie, a następnie podjął pracę duszpasterską w katedrze św. Jakuba Apostoła w Nysie. W 1950 roku uzyskał stopień magistra teologii na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W latach 1952-1957, będąc kapłanem siostr dominikanek misjonarek w Zielonce k. Warszawy, studiował prawo kanoniczne w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, gdzie w 1954 roku uzyskał stopień magistra prawa kanonicznego. Od 1957 roku przebywał w Krakowie i do 1965 roku był duszpasterzem akademickim w krakowskiej kolegiacie św. Anny. W latach 1965-1968 odbywał studia w Instytucie Liturgicznym Anselmianum w Rzymie, uwieńczony doktoratem z teologii. W tym samym roku został dyrektorem Instytutu Liturgicznego na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Był dwukrotnie wybierany na urząd rektora Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie (1988 i 1991 roku). W 1992 roku św. Jan Paweł II mianował go biskupem diecezji sandomierskiej. Jego szeroka działalność duszpasterska i naukowa owocowała odnową diecezji. Zwołał i zakończył Drugi Synod Diecezjalny (1996-1999). Był przewodniczącym Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, członkiem watykańskiej Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Zmarł 7 października 2017 roku w Sandomierzu. Por. A. SIELEPIN, *Biskup Wacław Świerzawski*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 4(62) (2009), s. 245-248.

⁶ Wspólnota Przenajświętszej Trójcy została założona w 1956 roku przez ks. Wacława Świerzawskiego w Zielonce k. Warszawy. Erygowana w 1996 roku w diecezji łódzkiej przez abp. Władysława Ziółka jako stowarzyszenie. Jej duchowość opiera się na liturgii wyznaczającej cel apostołski, którym jest ofiara i modlitwa za kapłanów, w intencji ich misji, świętości życia oraz troska o nowe powołania kapłańskie. Członkinie, żyjąc w świecie, praktykują rady ewangelicznej czystości, ubóstwa i po-

Proroka i Króla⁷, Zgromadzeniem Sióstr Świętej Jadwigi Królowej Służebnic Chrystusa Obecnego⁸ oraz świeckim instytutem kleryckim pod nazwą Wspólnota Kapłanów Chrystusa Paschalnego⁹.

służenia w na wzór Chrystusa. Por. *Wspólnota Przenajświętszej Trójcy*, <https://www.zyciezakonne.pl/informator/instytuty-swieckie/wspolnota-przenajswietszej-trójcy-565/> (odczyt z dn. 28.11.2022 r.).

- ⁷ Wspólnota Chrystusa Kapłana, Proroka i Króla została założona w 1971 roku w Krakowie przez ks. Wacława Świerżawskiego. Erygował ją w 1999 roku kard. Franciszek Macharski jako publiczne stowarzyszenie wiernych. Duchowość wspólnoty opiera się na umiłowaniu liturgii przez codzienne, zaangażowane uczestnictwo w Eucharystii, liturgii godzin oraz osobiste obcowanie ze słowem Bożym w codziennej lekturze i medytacji Pisma Świętego. Liturgia jest dla członkiń źródłem i szczytem życia duchowego oraz naśladowania Pana Jezusa w praktykowaniu w życiu świeckim rad ewangelicznych: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa oraz czwartej rady, wynikającej z indywidualnie wybranej przez każdą z członkiń jednej z tajemnic człowieczeństwa Chrystusa. Por. *Wspólnota Chrystusa Kapłana, Proroka i Króla*, <https://www.zyciezakonne.pl/informator/instytuty-swieckie/chrystusa-kapłana-proroka-i-krola-544/> (odczyt z dn. 28.11.2022 r.).

- ⁸ Zgromadzenie Sióstr Świętej Jadwigi Królowej Służebnic Chrystusa Obecnego zostało założone przez bp. Wacława Świerżawskiego w 1990 roku w Krakowie. Siostry przyjęły regułę św. Augustyna. Celem ich działalności są zadania ewangelizacji i reewangelizacji oraz pomoc w prowadzeniu ośrodków katechumenatu i przygotowaniu ludzi dorosłych do przyjęcia sakramentów chrześcijańskiego wtajemniczenia: chrztu, komunii i bierzmowania. Zgromadzenie obejmuje też obszary liturgii związane z muzyką i sztuką liturgiczną, troską o piękno szat liturgicznych i świątyń, a także publikacje o tematyce liturgicznej dotyczące wtajemniczenia sakramentalnego. Duchowość zgromadzenia czerpie inspirację od Chrystusa obecnego w liturgii. Centrum życia duchowego sióstr stanowią sakramenty i liturgia godzin. Od św. Jadwigi uczą się one przez wiarę w obecność Boga w życiu rozpoznawać wolę Bożą, a także łączyć modlitwę z posługą zewnętrzną, wiernie trwając pod krzyżem Chrystusa, a od bł. Michała Giedroycia – spełniania rzeczy małych w wielki sposób, trwając w pokornej postawie wobec Bożej obecności. Por. *Jadwizanki wawelskie*, <https://www.zakony-na-swiecie.blogspot.com/2012/05/jadwizanki-wawelskie.html> (odczyt z dn. 28.11.2022 r.); *Jadwizanki*, <https://www.jadwizanki.pl/wspolnota/historia/> (odczyt z dn. 28.11.2022 r.).

- ⁹ Wspólnota Kapłanów Chrystusa Paschalnego jest wspólnotą życia konsekrowanego kapłanów diecezjalnych. Została założona i erygowana przez bp. Wacława Świerżawskiego w Wielki Czwartek 2002 roku w Sandomierzu. Istotą życia we wspólnocie jest łącznie potrójnej misji Chrystusa – nauczycielskiej, pasterskiej i kapłańskiej (*tria munera Christi*), wywodzącej się z sakramentu święceń, z naśladowania Chrystusa przez praktykę trzech rad ewangelicznych: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa (*tria consilia evangelica*). Kapłan pełni swoją kapłańską posługę w imieniu Chrystusa (*sacerdos in persona Christi agens*), kiedy się z Nim jednoczy (*sacerdos alter Christus*), przyjmuje styl życia Chrystusa czystego, ubożego i posłusznego. Członkowie wspólnoty troszczą się o powołania kapłańskie, świętość kapłanów oraz o powołania do różnych form życia konsekrowanego. Centrum ich życia stanowi święta liturgia, w której Chrystus Pas-

Niniejsza próba przybliżenia niektórych aspektów życia konsekrowanego w nauczaniu bp. prof. Wacława Świerżawskiego jedynie dotyczy jego bogatej spuścizny pisarskiej i rekolekcyjnej. Przedmiotem refleksji teologiczno-duchowej były materiały formacyjne pochodzące z prowadzonych przez Biskupa rekolekcji, jego listy adresowane do duchowych córek i synów, a także teksty odnoszące się *expressis verbis* do życia konsekrowanego zamieszczone w publikacjach z zakresu liturgii, mistagogii i teologii duchowości.

Instytuty życia konsekrowanego w Kościele – ogólna charakterystyka

Termin „instytuty życia konsekrowanego” jest nazwą ogólną, którą przyjęto w nowym *Kodeksie prawa kanonicznego*, promulgowanym w 1983 roku przez papieża Jana Pawła II, na określenie wspólnot kanonicznie erygowanych, mających trwałą formę życia oraz sprawną organizację opartą na prawodawstwie ogólnym i własnym, regułach, konstytucjach i statutach.

Do instytutów życia konsekrowanego należą instytuty zakonne i instytuty świeckie. Ich członkowie przez profesję rad ewangelicznych: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa lub innych świętych więzów przyjmując zobowiązanie do stałego poświęcenia się dla chwały Boga, zbawiania świata, budowy Kościoła, życia w braterskiej wspólnocie i dążenia do doskonałej miłości¹⁰. Członkowie tych instytutów prowadzą życie konsekrowane, które jest stałą formą wolnej odpowiedzi człowieka na Boże powołanie, aby pod natchnieniem Ducha Świętego zdążyć do doskonałej miłości¹¹. Do instytutów życia konsekrowanego nie należą pustelnicy

chalny zacieśnienia ich więz ze sobą i między nimi. Szczególne znaczenie w kształtowaniu konsekracji i duchowości kapłana diecezjalnego mają kwartalne dni skupienia. Patronami wspólnoty są św. Józef Sebastian Pelczar oraz bł. Antoni Rewera. Zgodnie z praktyką kapłańskich instytutów świeckich członkiem wspólnoty może być każdy kapłan diecezjalny za zgodą swego biskupa. Po wstąpieniu kapłan zostaje dalej członkiem prezbiterium diecezji, do której jest inkardynowany. Stowarzyszenie podlega biskupowi diecezjalnemu diecezji sandomierskiej zgodnie z zasadami prawa kanonicznego. Por. *Wspólnota Kapłanów Chrystusa Paschalnego*, <https://www.jadwizanki.pl/wspolnota/historia/wspolnoty-dziela-3/> (odczyt z dn. 28.11.2022 r.).

¹⁰ Por. M. DANILUK, *Encyklopedia...*, dz. cyt., s. 158.

¹¹ Por. *Kompendium Katechizmu Kościoła katolickiego*, Kielce 2005, s. 192-193.

(eremici), stan dziewic i wdów, chociaż stanowią formę życia konsekrowanego¹².

Termin „instytuty zakonne” będący określeniem prawnokanonicznym, został wprowadzony przez KPK z 1983 (kan. 607 § 2) w celu prawnego zrównania zakonów i zgromadzeń zakonnych „(...) przez zniesienie w prawie powszechnym szczegółowych skutków prawnych uroczystych ślubów zakonnych”¹³. Obecnie zarówno członkowie zakonów, jak i zgromadzeń zakonnych składają publiczne śluby wieczyste lub czasowe zgodnie z prawem własnym¹⁴.

Nową formą instytutów życia konsekrowanego są instytuty świeckie¹⁵. Ich członkowie, żyjąc w świecie (mężczyźni, kobiety, duchowni, wspólnoty mieszane), dążą do doskonałej miłości w celu uświęcenia świata od wewnątrz (KPK z 1983, kan. 710). Do przyjęcia takiej formy życia konsekrowanego zobowiązują święte więzy: ślub, przysięga, przyrzeczenie i obietnica, przez praktykowanie rad ewangelicznych. Warto podkreślić, iż członkowie instytutów świeckich nie są zobowiązani do życia wspólnego na wzór instytutów zakonnych, aczkolwiek czasami wybierają taki styl życia¹⁶.

W 2002 roku bp Wacław Świerzawski w liście pasterskim pt. *Konsekrowana świeckość – wielki skarb Kościoła i świata* tak napisał o życiu konsekrowanym instytutów świeckich: „W odróżnieniu od zgromadzeń zakonnych – istnieją w Kościele instytuty świeckie, do których należą osoby składające śluby rad ewangelicznych – czystości, ubóstwa i posłuszeństwa – ale pozostające w świecie, (...) mieszkają samotnie

¹² Por. B. ZUBERT, M. SITARZ, *Instytuty życia konsekrowanego*, w: M. Sitarz (red.), *Leksykon prawa kanonicznego* (dalej: Lpk), Kraków 2019, s. 981.

¹³ M. DANILUK, *Encyklopedia...*, dz. cyt., s. 158-159.

¹⁴ Por. tamże; Lpk, s. 975-981.

¹⁵ Początki instytutów świeckich należy wiązać ze św. Anielą Merici (1474-1540), która w 1535 roku zorganizowała kobiety praktykujące rady ewangeliczne, aby pozostając w swoich środowiskach, były świadkami wartości ewangelicznych. Pierwszy instytut świecki pod nazwą Société des Prêtres du Coeur de Jésus, zrzeszający kapłanów i świeckich, powstał w 1792 roku we Francji z inicjatywy Pierre’a Josepha de Picot Clorivière’a SJ. Rozwijające się instytuty świeckie, również poza Francją, uznał papież Pius XII w 1947 roku konstytucją apostolską *Provida Mater Ecclesia*; teologiczne uzasadnienie ich istnienia zawarł w motu proprio *Primo feliciter* (1948), a w instrukcji *Cum sanctissimus* (1948) określił warunki ich kanonicznego uznania przez Kościół. Por. M. Daniluk, *Encyklopedia...*, dz. cyt., s. 156-157.

¹⁶ Por. tamże.

lub w rodzinach, pracują w świeckich zawodach, angażują się aktywnie w sprawy społeczne, kulturalne i polityczne¹⁷. Członkowie instytutów świeckich zachowują swoją świeckość, żyjąc w świecie, a także są konsekrowani Bogu w profesji rad ewangelicznych: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa; tym samym scalają w nową jakość życie konsekrowane w świecie¹⁸.

Biskup sandomierski, przybliżając wiernym istotne elementy instytutów świeckich, akcentował zwłaszcza ich miejsce w misji Kościoła powszechnego i lokalnego na progu trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa. Świecki charakter tych instytutów sprawia, że ich członkowie mogą dotrzeć wszędzie tam, gdzie mają utrudniony dostęp księży, zakonnicy i zakonnice. Stąd też Kościół często nazywa ich misję apostołatem obecności, zaś członków – żywym tabernakulum Chrystusa, gdyż wnoszą Go w najbardziej zlaicyzowane środowiska. Wierność Chrystusowi i obecność w świecie wymagają od nich wyjątkowego ducha ofiary, a także duchowej i ludzkiej dojrzałości. Miejscem, gdzie otrzymują oni wszechstronne wsparcie, jest własna wspólnota. Mimo iż na co dzień członkowie instytutu świeckiego żyją w rozproszeniu, to systematycznie spotykają się, uczestnicząc w rekolekcjach, dniach skupienia, we wzajemnych rozmowach¹⁹.

Hierarcha sandomierski w swoim liście podkreślił też znaczenie świeckich instytutów kapłańskich, które gromadzą księży diecezjalnych, często żyjących samotnie wśród ludzi świeckich. Konsekracja w profesji rad ewangelicznych w instytucie daje im duchowe wsparcie wspólnoty oraz umacnia konsekrację sakramentu święceń. Dzięki włączeniu do wspólnoty instytutu łatwiej mogą sprostać licznym wymaganiom związanym z powołaniem kapłańskim, a także pokonać liczne przeszkody natury egzystencjalnej, utrudniające dawanie świadectwa o Chrystusie.

¹⁷ W. J. ŚWIERZAWSKI, *To jest Pan. Listy pasterskie*. Sandomierz 1992-2002, Sandomierz 2003, s. 375.

¹⁸ Por. tamże.

¹⁹ Por. tamże, s. 376-377; W. J. ŚWIERZAWSKI, *Za nich poświęcam siebie. Duchowość instytutów świeckich*. Rady ewangeliczne, Sandomierz 2001, s. 5; TENŻE, *Pan jest i woła cię*. Profesja rad ewangelicznych, Sandomierz 2015, s. 11.

Biskup Świerzawski akcentuje, że życie konsekrowane przeżywane „w świecie i pośród świata”²⁰ jest skarbem Kościoła. I za II Soborem Watykańskim dodaje: „Instytuty świeckie, choć nie są instytutami zakonnymi, podejmują prawdziwą i pełną profesję rad ewangelicznych w świecie, uznaną przez Kościół. (...) winny zachować swój właściwy i szczególny, to znaczy świecki charakter, aby mogły (...) pełnić skutecznie i wszędzie apostołstwo, dla którego powstały”²¹.

1. Droga rad ewangelicznych

Nie ulega wątpliwości, że zagadnienie życia konsekrowanego w nauczaniu bp. Wacława Świerzawskiego jest najbardziej widoczne w aspekcie formacyjnym w założonych przez niego instytutach świeckich. Fenomen tego nauczania polega jednak na tym, że jest ono uniwersalne w swym przekazie i trafia do każdej formy życia konsekrowanego.

We wprowadzeniu do książki pt. *Pan jest i woła cię. Profesja rad ewangelicznych* bp. Wacław Świerzawski napisał: „Tajemnica powołania... Ile osób powołanych, tyle niepowtarzalnych historii. Ale zawsze jest ono wynikiem spotkania z Bogiem żywym, który stopniowo lub nagle odsłania swoją obecność. Wstrząsające odkrycie, że jest, żywy i wołający, dokonuje się zwykle, (...) przez pośrednictwo człowieka: «Pan jest i woła cię!»”²².

Powołanie do życia konsekrowanego jest zawsze relacją Chrystusa z człowiekiem. Miejszem ich spotkania i dialogu jest najczęściej święta liturgia, a zwłaszcza Eucharystia i liturgia godzin²³. W nich dokonuje się zjednoczenie Boga z człowiekiem w braterskiej komunii. Jak podkreśla bp Świerzawski, powołany nie może sam z siebie całkowicie oddać się Bogu, gdyż w wymiarze historiozbawczym ma do dyspozycji tylko terazniej-

²⁰ W. J. ŚWIERZAWSKI, *To jest Pan*, dz. cyt., s. 376.

²¹ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o przystosowanej do współczesności odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*, Rzym 1965, 11; por. W. J. ŚWIERZAWSKI, *Pan jest i woła cię*, dz. cyt., s. 32.

²² W. J. ŚWIERZAWSKI, *Pan jest i woła cię*, dz. cyt., s. 9.

²³ Por. tamże, s. 12-14; W. J. ŚWIERZAWSKI, *To jest Pan*, dz. cyt., s. 701-707, 864-866.

szość. Tymczasem dzięki sakramentalnej rzeczywistości misterium paschalnego, uobecnianego w roku liturgicznym, Bóg dysponuje zarówno przeszłością, jak i przyszłością powołanego²⁴. To właśnie w przestrzeni sakramentalnej między tabernakulum, ołtarzem i konfesjonalem – jak naucza Świerzawski – pojawia się najczęściej zaproszenie Chrystusa: „Pójdź za Mną” (J 1,43). Dojrzałą odpowiedzią na to zaproszenie jest zgoda, aby poświęcić (*consecratio*) siebie przez życie konsekrowane w profesji rad ewangelicznych, które ze swej istoty są ukierunkowane na świętość, służbę braciom i całkowity dar z samego siebie Chrystusowi²⁵.

Papież św. Jan Paweł II, do którego wypowiedzi często nawiązuje bp Wacław Świerzawski, napisał w adhortacji apostolskiej *Redemptionis donum*: „Powołanie na drogę rad ewangelicznych rodzi się z wewnętrznego spotkania z miłością Chrystusa, która jest miłością odkupieńczą”²⁶. Biskup zachęca wchodzących na drogę rad ewangelicznych, aby poznali samych siebie, zwłaszcza przez nowe narodzenie: „Nikodemie, trzeba, abys się powtórnie narodził” (por. J 3,3-7). „Nowy człowiek” rodzi się w sakramencie chrztu. Wyzwolony z grzechu pierworodnego, jest konsekrowany przez Boga na Jego wyłączną własność. Decyzja o pójściu za Chrystusem w życiu zakonnym jest świadomym wejściem na drogę szukania skarbu: chcę iść za Tobą, dokądkolwiek pójdziesz (por. Łk 9,57). A zatem nie można oderwać życia konsekrowanego od chrztu, gdyż profesja rad ewangelicznych sięga korzeniami w jego konsekrację i najpełniej go wyraża (*Perfectae caritatis* 5)²⁷.

2. Profesja rad ewangelicznych

Odpowiedzią na przyjęcie powołania do stanu życia konsekrowanego jest czas nowicjatu, pierwszych i wieczystych ślubów zakonnych w profesji rad ewangelicznych. Według bp. Świerzawskiego nowicjat jest

²⁴ Por. W. J. ŚWIERZAWSKI, *Pan jest i woła cię*, dz. cyt., s. 17.

²⁵ Por. tamże, s. 18-24; TENŻE, *Niech mi się stanie. Listy o celu i sensie życia poświęcone- go Bogu w instytucie świeckim*, Sandomierz 2006, s. 12-22.

²⁶ JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska o konsekracji zakonnej w świetle tajemnicy odkupienia *Redemptionis donum*, Rzym 1984, 3.

²⁷ Por. W. J. ŚWIERZAWSKI, *Pan jest i woła cię*, dz. cyt., s. 81-84.

czasem zakładania kamienia węgielnego na całe życie konsekrowane, a także okazją poddania się próbie w celu zdobycia umiejętności doskonałego naśladowania Jezusa Chrystusa. Dom zbudowany na skale oprze się każdej nawałnicy, zaś dom wzniesiony na piasku legnie w gruzach pod jej naporem (por. Mt 7,24-27). Dobry fundament stanowi zapowiedź solidnej budowli.

Nowicjat, na wzór tego obrazu ewangelicznego, musi stwarzać warunki, aby czas w nim spędzony, nie był zaprzepaszczonej zarówno przez wspólnotę nowicjacką, jak i samego nowicjusza. Słusznie zatem biskup stawia pytanie, czy atmosfera domów formacyjnych jest zawsze odpowiednia, czy spełniają one stawiane im wymagania formacyjne. Jego zdaniem życie rozniją się z przekazywaną w nich teorią. Można wręcz stwierdzić, że formacja zakonna i ogólna formacja kościelna w domach formacyjnych jest indoktrynacją, a nie formacją. Wspólnota domu nowicjackiego winna być wzorcowa pod każdym względem. Zdaniem bp. Świerzawskiego nowicjat, będący etapem początkowym życia konsekrowanego, powinien być podobny do Nazaretu, gdzie w domu Jezusa, Maryi i Józefa toczyło się życie ciche i milczące, przeżywane w atmosferze odosobnienia oraz w poddaniu się codziennej próbie przez nieprzewidziane wydarzenia²⁸.

3. Od pierwszej do wieczystej profesji

Po kanonicznie odbytym nowicjacie odbywa się pierwsza profesja. Osoba, która rozpoczyna drogę życia zakonnego, wie, że kolejne etapy wymagają stałego dojrzewania w charyzmacie oraz postępu w życiu duchowym. W tym kontekście bp Świerzawski zwraca uwagę na dwa fundamentalne terminy – „profesja” i „ślub”, które osoby konsekrowane bardzo często używają zamiennie, zmieniając tym samym ich znaczenie.

Otóż profesja (łac. *profiteri* – wyznawać publicznie) „(...) jest oddaniem się Bogu na służbę przez złożenie ślubów publicznych czystości, ubóstwa i posłuszeństwa według reguł i konstytucji zakonu na ręce

²⁸ Por. tamże, s. 59-71.

przełożonych, którzy oddanie się przyjmują w imieniu Boga, Kościoła i zakonu”²⁹. Natomiast „ślub” stanowi jeden z istotnych elementów profesji zakonnej; jest zobowiązaniem do zachowania wierności trzem rądom ewangelicznym: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa pod sankcją grzechu, a także wyznaniem, że sakramenty inicjacji chrześcijańskiej będą przeżywane w sposób radykalny. Zakres terminu „profesja” jest szerszy niż terminu „ślub”. Pojęcie profesji obejmuje dwa akty – profesji i ślubu, które są ze sobą ściśle zjednoczone, chociaż się różnią. Pierwszym jest profesja, zaś drugim jest ślub³⁰. Okres ślubów czasowych jest czasem dojrzewania, wspinania się na szczyt życia duchowego, bo: „Jeśli ktoś chce iść za Mną, (...) niech co dnia bierze krzyż swój i niech Mnie naśladuje” (por. Łk 9,23); „Jeśli ziarno nie obumrze, nie przyniesie owocu” (por. J 12,24)³¹. Jak zauważa bp Świerzawski: „Im bardziej człowiek przybliży się do Boga, tym bardziej Go pragnie. Im bardziej Go pragnie, tym bardziej Go posiada”³². Owa droga na szczyt z Chrystusem jednoczy z Nim; wprowadza do pełni „tu i teraz” (*hic et nunc*), aby dzięki Jego dynamicznej obecności w liturgii doświadczyć wieczności uobecniającej „teraz” życie Boga. Owocem aktu wieczystej profesji jest nieodwracalna i nieodwołalna więź Boga z człowiekiem i ze wspólnotą. Szczytowym momentem profesji jest akt konsekracji. Ze strony człowieka najistotniejszym aktem jest moment złożenia ślubów, zaś ze strony Boga ich przyjęcie w modlitwie konsekracyjnej. Od tego momentu Bóg czyni człowieka swoją wyłączną własnością i przeznacza do „budowania Kościoła i zbawiania świata” (DZ 6)³³. Według biskupa: „Modlitwa konsekracyjna spina (...) fundament ze szczytem, powołanie z uświęceniem, ale obejmuje tę całość życia poszczególnego człowieka w kontekście całej historii zbawienia”³⁴.

Proces formacji, od nowicjatu do profesji wieczystej, bp Świerzawski porównał do trzech etapów życia wewnętrznego: początkującego, postępującego i doskonałego. Czas nowicjatu jest poświęcony pokucie

²⁹ Tamże, s. 75.

³⁰ Por. tamże.

³¹ Por. tamże, s. 72.

³² Tamże, s. 103.

³³ Por. tamże, s. 103-111.

³⁴ Tamże, s. 121.

i oczyszczeniu. Po nim, w formacji po pierwszej profesji, pojawia się coraz więcej światła, które staje się gwiazdą przewodnią w ciemności na Kalwarię i pod krzyż. Trzecim etapem jest zjednoczenie z Bogiem³⁵.

Rady ewangeliczne: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa

Rady ewangeliczne (łac. *consilia evangelica*) w znaczeniu szerokim odnoszą się do zaleceń Boga, które są przekazane przez Ewangelię całemu Kościołowi w celu podejmowania czynów lepszych niż nakazane. Chrystus wzywa też do podejmowania na Jego wzór życia w doskonałej czystości, ubóstwie i posłuszeństwie w całej egzystencji ludzkiej. Są bowiem one sprzeciwem wobec potrójnej pożądlivosti ciała, oczu i pychy żywota (por. 1 J 2,16), a także stanowią przeszkodę na drodze do miłości Boga i człowieka, będącej celem doskonałości chrześcijańskiej. Ślubowane rady ewangeliczne w czasie profesji zakonnej są oddaniem całej osoby w konsekracji zakonnej w instytucie zatwierdzonym przez Kościół³⁶.

W ujęciu bp. Wacław Świerzawskiego ślubowane rady ewangeliczne stanowią istotę konsekracji zakonnej, zakorzenionej w paschalnym misterium Chrystusa, z którego wypływają sakramenty inicjacji chrześcijańskiej – chrzest, bierzmowanie i Eucharystia. Z nich zaś rady ewangeliczne czerpią swoją moc do radykalizmu chrześcijańskiego w całkowitym poświęceniu samego siebie Bogu w wiernym naśladowaniu Jezusa Chrystusa³⁷. Nawiązując do nauczania Tradycji, bp Świerzawski akcentował rys paschalny rad ewangelicznych, które owocują po pierwsze czystością rezygnującą z życia rodzinnego, aby narodziło się macierzyństwo według ducha; po drugie ubóstwem, rodzącym bogactwo rozdawnictwa darów; po trzecie posłuszeństwem, pokonującym egoizm i pychę, aby narodziła się pokora chrześcijańska³⁸.

³⁵ Por. tamże, s. 72; W. J. ŚWIERZAWSKI, *Za nich poświęcam siebie*, dz. cyt., s. 31.

³⁶ Por. M. DANILUK, *Encyklopedia...*, dz. cyt., s. 315; W. J. ŚWIERZAWSKI, *Za nich poświęcam siebie*, dz. cyt., s. 17-18.

³⁷ W. J. ŚWIERZAWSKI, *Za nich poświęcam siebie*, dz. cyt., s. 11-27.

³⁸ Por. TENŻE, *Przemieniać kryzys w postęp. Dynamika wewnętrznego rozwoju w instytucie świeckim*, Sandomierz 2006, s. 141.

4. Czystość ewangeliczna

Czystość (łac. *castitas*) jako rada ewangeliczna zaleca naśladowanie Chrystusa w całkowitym oddaniu się Ojcu w samotności (zob. Mt 19,10-12) przez doskonałą cnotę czystości. Według *Perfectae caritatis* (12) owocem rady czystości jest wolność i dyspozycyjność zarówno w służbie Bogu, jak i człowiekowi, a także wyjątkowa relacja z Chrystusem ze względu na królestwo niebieskie: „Przy zmartwychwstaniu bowiem nie będą się ani żenić, ani za mąż wychodzić, lecz będą jak aniołowie w niebie” (Mt 22,30)³⁹.

Odnosząc się do rady czystości, bp Świerżawski stawia pytanie: „(...) jaka jest motywacja, by taki styl życia podjąć? Otóż dojrzałą motywacją jest przede wszystkim ta, którą Chrystus sam wypowiedział (por. Mt 19,12), że istnieje też bezżeństwo dla królestwa niebieskiego”⁴⁰. Dążenie do królestwa Bożego wyłącznie w wymiarze horyzontalnym życia Kościoła jest niewystarczające. Znacznie ważniejszy rys czystości stanowi oblubieńcza miłość człowieka w całkowitym oddaniu siebie Chrystusowi w dziewictwie. Oblubieńczą czystość w relacji do Zbawiciela uzasadnia św. Paweł, stwierdzając, że człowiek bezżenny troszczy się o sprawy Pana, aby się Jemu przypodobać (por. 1 Kor 7,32)⁴¹. Ślubowana czystość jako rada ewangeliczna jest charyzmatyczną odpowiedzią na powołanie do oblubieńczej wzajemności z Chrystusem. Tak rozumiane dziewictwo przechodzi w macierzyństwo duchowe i wpisuje się w paschalną dialektykę „krzyża i zmartwychwstania”⁴².

Jak zauważa bp Świerżawski, konsekrowana czystość jest z jednej strony wyzwaniem do konfrontacji z prowokacyjną i hedonistyczną kulturą współczesnego świata, która odrzuca obiektywne normy odnoszące się do ludzkiej płciowości i seksualności. Z drugiej zaś strony sprawia, że wolne przez konsekrowaną czystość serce staje się przestrzenią przyjaźni z Bogiem, a także miejscem dla duchowego macierzyństwa⁴³.

³⁹ Por. M. DANILUK, *Encyklopedia...*, dz. cyt., s. 87.

⁴⁰ W. J. ŚWIERŻAWSKI, *Przemieniać kryzys w postępowanie*, dz. cyt., s. 143.

⁴¹ Por. tamże.

⁴² Por. tamże, s. 144-146.

⁴³ Por. W. J. ŚWIERŻAWSKI, *Za nich poświęcam siebie*, dz. cyt., s. 68-73, 91.

5. Ślubowane ubóstwo

Ubóstwo (łac. *paupertas*) jest radą ewangeliczną stanowiącą przedmiot profesji zakonnej. Do formuły ślubów zakonnych zostało wprowadzone w 1148 roku przez kanoników regularnych św. Genowefy w Paryżu, a następnie przez zakon franciszkanów i trynitarzy⁴⁴.

Biskup Świerżawski, przyjmując schemat kolejności rad ewangelicznych w ujęciu biblijnym, na pierwszym miejscu umieszcza ubóstwo, zgodnie z chronologią przyjętą przez Chrystusa w kazaniu na Górze: „(...) błogosławieni ubodzy w duchu” (Mt 5,3). W triadzie rad ewangelicznych, mających swoje uzasadnienie w okresach życia wewnętrznego: oczyszczenia, oświecenia i zjednoczenia, ubóstwo prowadzi pod krzyż, aby w prawdzie zbawczej przez pokorę i rezygnację z własnej woli oddać się Chrystusowi⁴⁵.

Odwołując się do nauczania św. Jana Pawła II z adhortacji *Vita consecrata*, bp Świerżawski mówi o ubóstwie jako odpowiedzi na prowokację współczesności. Materialistyczna żądza posiadania nie dostrzega cierpienia i potrzeb najsłabszych, a także niewłaściwego wykorzystania zasobów naturalnych. Stąd też profesja ewangelicznego ubóstwa, stanowiąca wartość sama w sobie, jest również objęciem troską ubogich przez naśladowanie Jezusa Chrystusa. Chodzi zwłaszcza o świadectwo życia, że prawdziwym bogactwem ludzkiego serca jest Bóg, a nie bałwochwalcze podążanie za pieniądzem, a także o wspólnotowy styl ubogiego życia, ewangelizujący tych, którzy są obojętni na biedę bliźniego⁴⁶.

Istotnym aspektem ślubowanego ubóstwa jest ubogacanie własnego wnętrza. Aby jednak to mogło się dokonać, należy je oczyścić w celu przygotowania przestrzeni na przyjęcie daru Bożej łaski oraz Chrystusa w Jego uległości Ojcu. Dzięki radzie ubóstwa następuje zmiana sposobu myślenia i wyrzeczenia się egoistycznej oceny rzeczywistości oraz stałe podkreślanie własnego „ja”. Ubóstwo jest stylem życia osoby konsekrowanej, który objawia Chrystusa upokorzonego i zmartwychwstałego⁴⁷.

⁴⁴ Por. M. DANILUK, *Encyklopedia...*, dz. cyt., s. 377.

⁴⁵ Por. W. J. ŚWIERŻAWSKI, *Za nich poświęcam siebie*, dz. cyt., s. 28-38.

⁴⁶ Por. tamże, s. 38-40.

⁴⁷ Por. tamże, s. 41-43; TENŻE, *Przemieniać kryzys w postęp*, dz. cyt., s. 147-148.

Biskup Świerzawski zwraca też uwagę na obiektywną trudność związaną z pogodzeniem ubóstwa materialnego z ubóstwem duchowym. O ile ubóstwo materialne można weryfikować, stosując określone normy prawa zakonnego i własnego instytutu w codziennym życiu osób konsekrowanych, o tyle ubóstwo duchowe pozostaje poza oceną zewnętrzną ze względu na duchową przestrzeń, obejmującą zmysłowość, inteligencję, rozum, decyzje woli, gdzie znajdują się przestrzenie, do których nie dociera ogłoszenie Chrystusa i Jego pokora. Pokora jest prawdą o sobie. Niedotknięta prawdą przestrzeń jest okłamywaniem samego siebie, że praktykowane ubóstwo jest prawdziwe. Weryfikacją ubogiego stylu życia jest wierność charyzmatowi założycielskiemu instytutu oraz jego duchowemu dziedzictwu⁴⁸.

6. Ewangeliczna rada posłuszeństwa

Posłuszeństwo (łac. *oboedientia*) jako rada ewangeliczna wiąże się z naśladowaniem Chrystusa w Jego posłuszeństwie Ojcu aż do śmierci krzyżowej przez podporządkowanie Mu we wszystkim swojej woli. W wypadku osoby konsekrowanej polega na podporządkowaniu swojej woli przełożonym, którzy zastępują Boga w czasie wydawania poleceń zgodnie z własnymi konstytucjami instytutu (KPK z 1983, kan. 601), zwłaszcza na mocy ślubu posłuszeństwa⁴⁹.

Naśladowanie Chrystusa w ewangelicznej radzie posłuszeństwa polega na przyjęciu łaski i jej wymagań. Człowiek naśladuje Chrystusa, kiedy wchodzi na drogę nawrócenia i odwraca się od grzechu, a zwraca ku Bogu – Miłości, aby dzięki Jego łasce oddać Mu do dyspozycji uzyskaną wolność: „Już nie ja żyję, ale żyje we mnie Chrystus” (por. Ga 2,20)⁵⁰. Biskup Świerzawski podkreśla, że „(...) trzeba przejść przez oczyszczenie (oczyszczenie ubóstwa), przez oświecenie (oświecenie na drodze dziewictwa konsekrowanego i czystości doskonałej) aż do zjednocze-

⁴⁸ Por. TENŻE, *Za nich poświęcam siebie*, dz. cyt., s. 44-46; TENŻE, *Przemieniać kryzys w postęp*, dz. cyt., s. 146.

⁴⁹ Por. M. DANILUK, *Encyklopedia...*, dz. cyt., s. 292-293.

⁵⁰ Por. W. J. ŚWIERZAWSKI, *Za nich poświęcam siebie*, dz. cyt., s. 84-86.

nia, które dokonuje się (jeśli człowiek jest wierny poprzednim wymaganiom) przez ewangeliczne posłuszeństwo⁵¹.

Osoba konsekrowana w posłuszeństwie ewangelicznym przyjmuje prawo zależności. Otóż tam, gdzie jest zależność, pojawia się napięcie między wolnością i autorytetem. W odniesieniu do Chrystusa człowiek wolny poddał się Jego panowaniu po to, aby Mu służył w wolności⁵². Trudniej jest podjąć konkretne polecenie czy wymaganie, które stawia przełożony, albo kiedy go nie stawia, a podpowiada je sumienie. Posłuszeństwo w swej warstwie egzystencjalnej, odnosząc się do małych lub wielkich wymagań, musi poznać sens posłuszeństwa Chrystusa, które daje udział w Jego krzyżu i zmartwychwstaniu⁵³.

Ewangeliczne posłuszeństwo, podobnie jak czystość i ubóstwo, staje w konfrontacji ze światem, który nie rozumie znaczenia wolności przeżywanej w posłuszeństwie życia zakonnego. W adhortacji *Vita consecrata* św. Jan Paweł II nazwał tę postawę świata „prowokacją hedonistycznej kultury” (VC 88), szerzącej pogląd o rozumieniu wolności pozbawionej fundamentalnej ludzkiej prerogatywy, która jest związana z prawdą i normą moralną. Skuteczną odpowiedzią na tę „prowokację” jest posłuszeństwo Chrystusa wobec Ojca, bez sprzeczności między posłuszeństwem i wolnością. Składając ślub posłuszeństwa, osoba konsekrowana daje świadectwo swojej wolności. Wolność ta staje się szczególnie widoczna w życiu wspólnotowym, które ożywiane miłością, jednoczy członków instytutu w świadectwie, w misji, a równocześnie zachowuje różnorodność darów i osobowości⁵⁴.

Istotnym wątkiem rady posłuszeństwa jest jej eklezjalny wymiar formacyjno-pedagogiczny ukierunkowany na służbę w Kościele, przez Kościół i dla Kościoła, na bazie charyzmatu własnego instytutu. Posłuszeństwo charyzmatowi sprawia, że kiedy jego idea przeniknie osobę konsekrowaną i zostanie przekazana innym, następuje dynamiczny rozwój wspólnoty. Biskup Świerzawski akcentuje, że charyzmat należy poznać w każdym jego wymiarze, aby odpowiedzieć na znaki czasu.

⁵¹ Tamże, s. 86.

⁵² Por. tamże, s. 88-90.

⁵³ Por. W. J. ŚWIERZAWSKI, *Przemieniać krzys w postępowanie*, dz. cyt., s. 148-151.

⁵⁴ Por. tamże, s. 90-93.

„Trzeba wiedzieć, że to zderzenie autorytetu Wspólnoty i wolności jednostkowej, dokonuje się właśnie w tym kontekście”⁵⁵. Oprócz wymiaru pedagogicznego, ważne miejsce zajmuje w posłuszeństwie aspekt paschalny, polegający na całkowitym oddaniu Chrystusowi swojej wolności przez uległość Duchowi Świętemu oraz przez codzienną relację sakramentalną z Obecnym, Ukrzyżowanym i Zmartwychwstałym w Wieczniku Zesłania Ducha Świętego⁵⁶. Ślubowana rada posłuszeństwa ma nie tylko wymiar duchowej relacji z paschalnym misterium Chrystusa, lecz także z wymiarem ewangelizacyjnym przez dawanie świadectwa w sferze egzystencjalnej.

Zakończenie

Nauczanie bp. Wacława Świerzawskiego na temat życia konsekrowanego w instytutach życia konsekrowanego – instytutach zakonnych oraz instytutach świeckich jest zasadniczo skierowane do określonego odbiorcy związanego z dziełami przez niego założonymi. Niemniej jednak ze względu na uniwersalne zagadnienia odnoszące się do życia konsekrowanego, m.in. drogi rad ewangelicznych, profesji zakonnej, etapów formacji oraz profesji rad ewangelicznych, dotyczy wszystkich instytutów życia konsekrowanego. Współczesne życie konsekrowane, w kontekście braku powołań, ma obowiązek odkrywania na nowo specyfiki swoich charyzmatów oraz krytycznej oceny ich realizacji w Kościele w powierzonej im misji apostołskiej.

⁵⁵ Tamże, s. 96.

⁵⁶ Por. tamże, s. 96-100.

Bibliografia

- Daniluk M., *Encyklopedia instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego*, Lublin 2000.
- Jadwiżanki, <https://www.jadwizanki.pl/wspolnota/historia/> (odczyt z dn. 28.11.2022 r.).
- Jadwiżanki wawelskie, <https://www.zakony-na-swiecie.blogspot.com/2012/05/jadwizanki-wawelskie.html> (odczyt z dn. 28.11.2022 r.).
- Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska o konsekracji zakonnej w świetle tajemnicy odkupienia Redemptionis donum*, Rzym 1984.
- Jan Paweł II, *Adhortacja o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i w świecie Vita consecrata*, Rzym 1996.
- Kodeks prawa kanonicznego*, Rzym 1983.
- Kompendium Katechizmu Kościoła katolickiego*, Kielce 2005.
- Sielepin A., *Biskup Wacław Świerżawski*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 4(62) (2009), s. 245-248.
- II Sobór Watykański, *Dekret o przystosowanej do współczesności odnowie życia zakonnego Perfectae caritatis*, Rzym 1965.
- II Sobór Watykański, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium*, Rzym 1964.
- Świerżawski W. J., *Niech mi się stanie. Listy o celu i sensie życia poświęconego Bogu w instytucie świeckim*, Sandomierz 2006.
- Świerżawski W. J., *Pan jest i woła cię. Profesja rad ewangelicznych*, Sandomierz 2015.
- Świerżawski W. J., *Przemieniać kryzys w postęp. Dynamika wewnętrznego rozwoju w instytucie świeckim*, Sandomierz 2006.
- Świerżawski W. J., *To jest Pan. Listy pasterskie. Sandomierz 1992-2002*, Sandomierz 2003.
- Świerżawski W. J., *Za nich poświęcam siebie. Duchowość instytutów świeckich. Rady ewangeliczne*, Sandomierz 2001.
- Wspólnota Chrystusa Kapłana, Proroka i Króla*, <https://www.zyciezakonne.pl/informator/instytuty-swieckie/chrystusa-kaplana-proroka-i-krola-544/> (odczyt z dn. 28.11.2022 r.).
- Wspólnota Kapłanów Chrystusa Paschalnego*, <https://www.jadwizanki.pl/wspolnota/historia/wspolnoty-dziela-3/> (odczyt z dn. 28.11.2022 r.).
- Wspólnota Przenajświętszej Trójcy*, <https://www.zyciezakonne.pl/informator/instytuty-swieckie/wspolnota-przenajswietszej-trojcy-565/> (odczyt z dn. 28.11.2022 r.).
- Zubert B., Sitarz M., *Instytuty życia konsekrowanego*, w: M. Sitarz (red.), *Leksykon prawa kanonicznego* Kraków 2019.

KS. EUGENIUSZ ZIEMANN – sercanin, doktor teologii, wykładowca teologii duchowości sercańskiej w Wyższym Seminarium misyjnym Księża Sercanów w Stadnikach; członek Polskiego Stowarzyszenia Teologów Duchowości i Polskiego Towarzystwa Teologicznego.